

# Demény Péter

## Fogazott boldogság

Békés Pálról

„A kilencvenes évek végén megütöttek azok a rövid írásai, amelyek az *Élet és Irodalomban* kezdtek megjelenni” – írja Fodor Géza, és ez a „megütöttek” nagyon szerencsésen és érzékenyen megválasztott szó. Engem is megütöttek: tele voltak étellel, tudással, tapasztalattal, és valami keserű legyintéssel mindezek alján. Talán nem véletlen, hogy túlságosan is fiatalon kellett meghalnia.

Egyetlenegyszer láttam: fagylaltot nyalt a Vörösmarty vagy a Szervita téren. Úgy emlékszem, akkor már ismertem és szerettem a „bélyegeket”, sejtettem azt is, hogy nem harapna meg, ha ráköszönnék, mégsem tettem meg. Anyyira bízunk a statisztikákban, aztán meg átkozzuk a gátlásainkat.

Van néhány író, akiktől alig valamit olvastam, az a valami azonban rögtön a lelkem közepébe költözött, megmagyarázhatatlanul és kitephetetlenül. Ernst Jünger például, akinek *A márványszirteken* című regényét hosszú esztendők óta csodálom, és minden évben újraolvasom, mióta a román fordítást véletlenül megvettem. Vagy Baricco, akitől a *Selyem* éppúgy azonnal lenyűgözött, amikor 2001-ben egy népszabadságos srác a kezembe nyomta. Tőle ugyan a *Barbárok* című kötetnyi esszéjét is olvastam, és az is jó volt, de a *Selyem* úgy megmaradt bennem, mint az első szerelmes éjszaka.

Békés Pállal is így jártam. A bélyegek belém ragadtak, kísérnek azóta is, most már a kötettel a polcomon. Egy időben az elender.hu-n kerestem rájuk, és az még jobb élmény volt, a bélyegek cikcakkos szélei megteremtették a bélyegalbum illúzióját.

Mindig feldobódva viszem be a szemináriumaimra az *Ej, mi a köt meg a Ha letapadot*, tudom, engem annyi energiával tölt fel a szeretet, hogy még adni is adhatok belőle, és valószínűleg tényleg adok; még soha Békés-szemináriumom rosszul nem sikerült, a diákok is érzik, mennyi életet tud ez az író, ráadásul abban a korban vannak, amikor az ember megtársasodik, és még nevet a fitymaszűkületen. „Ha letapad, műthetjük.”

De én, én miért szeretem a bélyegeket? Talán azért, mert bár Örkény hatalmas előkép, Békés el tud szakadni tőle. És nem csak úgy, ahogy Fodor Géza mondja, hogy míg az előbbinél az egyperces „csak a rövid érzékletes metaforája”, addig Békés bélyegei közül „a leghosszabb is éppen hogy csak kitölti a karcsú kis könyv egyetlen oldalát”, hanem elsősorban abban, hogy Békés sokkal líraibb, a rövidség mégis

megóvja a giccstől. Akár a csodálatos *A név*, akár a csodálatos *Rögzítő* jut eszünkbe, rúgást érzünk a szívünk tájékán, de érezzük a szöveg mívesességét, arányérzékét is, azt, mennyire tudja az elbeszélő, mikor kell megállni, letenni végleg.

Szándékosan választottam két olyan írást, amelyben egyes szám első személyű a mesélés. Békés nem spórolja, nem óvja, nem úriemberkedi ki magát a történetből. Sok olyan van persze, amely másokról szól (az *Ej, mi a kő* és a *Ha letapad* két példa csupán), de azok a bélyegek, amelyekben forró a személyesség, sugaraikkal a többit is felmelegítik, és nincs olyan szöveg, amelyikhez ne érkezne el a hófúvás.

Ezért, hogy bár Békés *Bálnatisztítása* éppen olyan mélységek felé mutat, mint Örkénytől *Az élet értelme*, mégis az egyik egy északi polgár, aki a legfontosabb polgári erénynek a visszafogottságot tartja, a másik meg egy déli, aki viszont a megnyílás mikéntjét. Talán azért is olyan szép ennek a hullámos, barna hajú, kékeszöld szemű, fanyar mosolyú, jóképű férfinak a bélyeggyűjteménye, mert érződnek benne a recék: ahol a perforológép elválasztotta egymástól a történeteket, ahol határt szabott a személyességnek.

Fodor Ákos versei idéződnek fel bennem, a melankolikus háromsorosok, ez a nagyon szépen, takarékosan ellenőrzött áradás. Vagy tán nem is áradás, de mindenféleképpen: én. Nem mondhatom el senkinek, elmondom hát mindenkinek.

Az irodalom különös mennyország: valakinek a személyessége váratlanul érdekelni kezd, egy olyan valakié, akit nem is ismerek. Valaki úgy tesz, mintha valaki másnak az emlékeit mesélné, valaki másnak az élményeit és a tapasztalatait, én azonban érzem, hogy ez valamiképpen az ő boldogtalansága is, az ő osztálytársai, az ő szerelmei, az ő halálai. Nádas mondja valahol, hogy minél többször olvassa újra a *Közönyt*, annál inkább az az érzése, hogy Albert Camus tényleg megölt egy embert, és ezen az sem változtat, ha nem ölte meg. Azt hiszem, azt akarja mondani, a valóság nem számít, pontosabban egy ponton túl nem számít, még pontosabban az válik valósággá, amit a szöveg révén annak érzel.

És még valami. Talán csak úgy illene Békés Pálról írni, ahogy Fodor Géza tette: előbb mindent olvasni, aztán. De íme, hogy ilyen füstmilánosan fogalmazzak, az irodalom misztériuma mellett a szeretet misztériuma. A bélyegeken kívül két elbeszélést olvastam csupán – tetszetek, de korántsem ragadtak meg. Aki a folyóirat-kultúrában közlekedik, az tudja, milyen érzés: olvastam egy jó novellát, de holnap már érkezik a *Bárka* és a *Tiszatáj*.

Az ember siet, kapkod örülni, ám egyszer csak elérkezik a boldogság a maga intenzív mélabújával. Az irodalomban az a jó, hogy ami elveszni látszott, azt mindig újra megkaphatjuk. Nem kell letenni végleg.